

O VYCHÁZENÍ A VCHÁZENÍ

Ž 121,8 + Ř 14,7-8 Jihlava + Střížov 22. 5. 2011, Pavel Hanych

Netajím se tím, že v biblickém kánonu mě poutá zvláštní sympatie ke knize Žalmů. Myslím, že žádná jiná kniha v bibli nedokáže lépe a přesněji popsat lidskou zkušenost, lidský život a Boží místo v něm, v časech příhodných i v dobách úzkosti. 121. žalm známe z konce bohoslužeb, používá se jako požehnání. Vzpomínám, že tady v Jihlavě jej často používal bratr farář Kabíček, ještě ve starém kralickém znění: *Hospodin tě ostříhati bude ode všeho zlého. Už od dětství, kdy jsem pochopil, že Hospodin není kadeřník a že to „ostříhati“ znamená staročesky chránit nebo střežit, jsem ten žalm vnímal jako povzbuzení, posilu, zbraň proti strachu a neznámému. Hospodin tě chrání, chrání tvůj život, nedopustí, aby uklouzla tvá noha, nezasáhne tě slunce ve dne ani měsíc v noci.*

Žalm je nadepsán jako píseň k pouti, k putování. Snad se kdysi zpíval, když Izraelci, už roztroušeni v různých koutech země, vycházeli na pouť do svého centra, tedy do jeruzalémského chrámu. Téma cesty je na místě. V žalmu se mluví se o vycházení i vcházení, o horách, o různých úskalích a nebezpečí na cestě. Možná si na slova žalmu vzpomeneme před dlouhou cestou autem. Nebo před horskou túrou po hřebeni Vysokých Tater. Nebo před nějakým novým životním krokem do neznáma. Nakonec ani nemusíme být poutníky na cestách nebo těmi, kteří právě prožívají nějakou klíčovou životní změnu. Žijeme v neustálém ohrožení a stěží kdo může říct, že mu žádné nebezpečí na světě nehrozí. Kdo z nás někdy, řečeno biblicky, nepozvedl oči, odkud by mu přišla pomoc? Člověk nemusí být nijak zvlášť duchovně založený na to, aby se v krizové situaci začal úzkostlivě rozhlížet kolem sebe a hledat i to převyšující, na co by si jindy vůbec nevzpomněl. Poměry se změnily, ale lidský strach a nejistota spojené s pozvedáním očí a očekáváním pomoci zvenčí, to přetrvalo. *Doba se nám kupředu moc nepohnula, problémy jsou stejný jako v roce nula*, zpívají v písni Bratři Ebenové. Dokonce ještě daleko před rokem nula.

Žalmista ale nenachází pomoc v horách, kde bývala sídla pohanských bohů, nýbrž zcela konkrétně v Hospodinu. Tak je vlastně pro žalm klíčové vyznání, že uprostřed nehostinnosti rozličných životních poutí není poutník na cestě sám. Že všude a ve všem je s ním Hospodin. Jako pomocník, ochránce, štít nebo stín. Na tohle ujištění se žalmista-poutník absolutně spoléhá.

Žalmistovo svědectví o Hospodinově ochraně a doprovázení mnozí rádi čteme a posloucháme. Ono to ujištění totiž působí opravdu mocně. Především asi

ze dvou důvodů:

- 1) Předně, neklade si žádné podmínky. Není tu řečeno, že Hospodin tě bude chránit tehdy, když budeš dodržovat desatero. Nebo když budeš počestně žít, když splníš ty a ty podmínky. Ne, tady je to položeno skutečně bezpodmínečně. Hospodin chrání tvůj život. Na tom ty nemáš žádnou zásluhu, prostě to tak je, tak to přijmi a raduj se z toho. Žalmistova slova jsou tedy pozváním k takovému životu, který není sklíčen a svázán úzkostí z toho, jestli obstojím.
- 2) To druhé pak je způsob, jakým to ujištění o Boží ochraně a blízkosti žalmista podává. V jiném, ještě slavnějším biblickém (áronském) požehnání, slyšíme tón prosebný nebo práci - „kéž tomu tak je“: *At Hospodin ti žehná a chrání tě, at Hospodin rozjasní nad tebou svou tvář a je ti milostiv, at Hospodin obrátí k tobě svou tvář a obdaří tě pokojem* (Nu 6, 24-26). Náš žalm to naproti tomu formuluje jasně, indikativně, skoro bychom řekli nekompromisně: Hospodin chrání, nedopustí, nedříme, nespí, nezasáhne tě nic. To jsou formulace, které nepřipouští jakoukoli pochybnost. Zní to silně, velebně a přesvědčivě.

Jenomže tahle neproblematická přesvědčivost je právě kamenem úrazu. Zkusme o tom víc a do hloubky přemýšlet. Mám čím dál větší chuť se zeptat: Co když ne? Co když Hospodin prostě neochrání? Mohli bychom tento žalm o Boží ochraně číst rodičům zavražděné Aničky? Mohli bychom se tento žalm modlit s malou Natálkou z Vítkova, kterou v noci zasáhla zápalná láhev, hosená z auta neonacistů, a i když to přežila, bude mít následky do konce života? A nemusíme zmiňovat jen ty mediálně nejvýznamnější příklady. Kolik třeba bylo těch, kteří ještě v neděli slyšeli z kazatelny ta povzbudivá slova a o týden později se už z dovolené třeba kvůli nehodě nevrátili? Kolik je našich blízkých - v rodině, v práci, ve škole nebo ve sboru - kterým prostě nemůžeme jen tak jednoduše říct „Hospodin tě ochrání“, když v životě prošli tím, čím prošli, když procházejí tím, čím procházejí!

Je tedy žalm jen mrtvá literární památka, tisíce let starý text, který sice patří ke kulturnímu dědictví starověku, ale v moderním světě dávno nemůže fungovat? Někdo se může zeptat ještě hůř: je Hospodin „nefunkční“? Je to jenom lidský výmysl, domnělá bytost, kterou lidé vytvořili, když si nevěděli rady s vlastním strachem a otazníky budoucnosti?

K novému přemýšlení mě přivedla Hesla Jednoty Bratrské, tedy starozákonní a novozákonní biblický verš na každý den. Ta totiž před časem k poslednímu verši z našeho žalmu (o vycházení a vcházení) přiřadila na první pohled překvapivou novozákonní souvislost, jak už to někdy u Hesel bývá: *Žijeme-li,*

žijeme Pánu, umíráme-li, umíráme Pánu. Ať žijeme, ať umíráme, patříme Pánu. To říká apoštol Pavel v dopise prvním křesťanům v Římě.

Jak hledat tady společné motivy? Vždyť jsou to úplně jiné texty, pro jiné situace, v jiném kontextu. Pavel mluví do života společenství ve sboru, žalmista jako poutník spíš řeší osobní vztah se svým Ochráncem. Navíc žalm přece vůbec neotevívá otázku umírání a smrti. To, že „Hospodin ochrání a nedopustí“ přece bylo řečeno dost jasně. Naše uvažování tak zcela vynechává možnost, že by se mohlo něco stát, že by to taky mohlo skončit špatně. A pak čteme text z epištoly, kde se najednou mluví o žití a umírání s naprostou samozřejmostí jako o housce se salámem. Není to trochu svérázná interpretace autorů Hesel JB, dávat do kontextu tyto dva verše?

Při podrobnějším zkoumání přece jen jistou souvislost objevíme. V každém z obou textů najdeme totiž dvojici sloves, která značí změnu stavu a zároveň jsou ve vzájemném protikladu: vycházet – vcházet a žít – umírat. A tohle propojení bude klíčové: může posunout naše uvažování nad žalmem do zcela nové, širší roviny. Do roviny žití i ne-žití, do roviny toho, co je před životem, v životě i po životě. Do roviny, kterou nedokážeme myšlením obsáhnout, ale dokáže to Hospodin, jehož aktivní jednání je společným jmenovatelem obou textů.

Co když tedy to vycházení a vcházení v žalmu značí víc, než cestu židů přes hory a poušť do chrámu? Co když to vycházení a vcházení značí víc, než naši letní vysokohorskou túru přes hřeben Vysokých Tater? Co když to žalmové vycházení a vcházení značí víc, než naše každodenní přesuny z auta do kanceláře, do obchodu nebo do postele? Co když i ten žalmista-poutník, který pozdvihuje oči k horám, vidí celý běh světa v širším kontextu, totiž v kontextu narození, žití a právě i umírání a smrti, která je a vždycky byla součástí života? (Ač ji vytěsňujeme, protože si s ní často nevíme rady.) Co když Hospodinova ochrana a Hospodinovo doprovázení míří až tam, až za hranice toho, kam jsme schopni dohlédnout? *Zamířím-li k nebi, jsi tam, a když si ustelu v podsvětí, také tam budeš. I kdybych vzlétl na křídlech jitřní záře, chtěl přebývat při nejzazším moři, tvoje ruka mě tam doprovodí, tvá pravice se mě chopí.* To je taky slovo z knihy Žalmů. (Ž 139, 8-10)

Nikdo z nás nežije sám sobě a nikdo sám sobě neumírá. Tak to říká Pavel někdy kolem roku 60 a je to docela dobře srozumitelné i v dnešní době. Žijeme ve společnosti, ve společenství s druhými a jako křesťané dodejme, že také a právě ve společenství s Hospodinem. Snad můžeme ve světle Pavlových slov poznat, že ten vztah já-ty mezi člověkem a Hospodinem, který bezpečně znal poutník ze 121. žalmu, nekončí poté, co opustím časnost tohoto světa.

Žijeme-li, žijeme Pánu, umíráme-li, umíráme Pánu. Ať žijeme, ať umíráme, patříme Pánu. To je nádherné ujištění: v životě i ve smrti, v každém vycházení a vcházení, patřím Pánu.

Ve vsí pokoře a bázni si dovolím říct, že Pánu patří i loni na podzim zavražděná Anička a stejně tak Pánu patří i rasistickým útokem doživotně postižená Natálka z Vítkova. A věřím, že i když na obou byly napáchány nepředstavitelné hrůzy, že je Hospodin neopustil, i když se pro to hodně těžko hledají slova a člověk musí být zvlášť obezřetný a citlivý, když o tom hovoří.

Milí přátelé, přečtěte si 121. žalm, až budete třeba v létě na dovolené za svítání stoupat k horským vrcholům. Přečtete si ho klidně před cestou autem. Nebo kdykoli, když budete mít strach a budete se cítit ohroženi. Jsem přesvědčen, že Hospodin má moc chránit člověka i v této časnosti. A že to také dělá. Sám nevím, jak bych si jinak zodpověděl mnohé často nevysvětlitelné dobré věci, které provází můj život. Žalmista i apoštol Pavel však zvou ještě k dalšímu a mnohem hlubšímu spolehnutí: Boží láska, Boží doprovázení, Boží péče o mne neskončí ani s mým posledním vydechnutím.

Sloveso chránit (*šamara*) znamená v hebrejštině původně *být ve střehu, dávat pozor, mít na zřeteli* (kral.: *ostříhati*). Tak bychom snad mohli na závěr se žalmistou i apoštolem Pavlem dohromady říci:

Ať vycházíš nebo vcházíš, do života, během života i ze života, Hospodin o tobě ví a střeží tě jako svůj poklad. Patříš mu, jsi jeho a nejsi tu sám pro sebe a za sebe. Tvůj život není náhoda ani samozřejmost. A až tvoje pout' na světě jednou skončí, možná se toho hodně změní, ale určitě se neztratíš Hospodinu ze zřetele. On bude s tebou, on je tvůj ochránce, stín i štít. On tě povede a provede vším dalším vcházením a vycházením. Bát se nemusíš. Spíš se spolehni a raduj. Tohle bezpečně věděl žalmista i apoštol Pavel. Věděl to i německý farář a teolog Dietrich Bonhoeffer, který po neúspěšném atentátu na Hitlera čekal na smrt v nacistickém vězení a ve spolehnutí na Boží milost tenkrát napsal: *Moc předivná nás tiše obestírá, / a proto čekám příští uklidněn. / Bůh je dnes s námi, svědčí naše víra, / a bude s námi každý nový den.*